

Nya vägar för inkludering och delaktighet – eller konsten att skifta terräng?

Finland tar emot människor på flykt från olika delar av världen, och frågan om inkludering och delaktighet, men också *ansvar*, kräver svar – både på ett mer generellt plan och särskilt då det gäller barn och ungdomar. Det går inte att blunda längre, vi måste agera.

Som ett viktigt led i detta är den nya nationella barnstrategin som utarbetades 2021 och som baserar sig på FN:s konvention om barnets rättigheter. Man vill nå målet – ett barn- och familjevänligt Finland – genom att arbeta långsiktigt över regeringsperioder och genom att olika förvaltningsområden berörs. Också Finlandsmodellen för hobbyverksamhet (åk. 1-9) har fått stor spridning. Även här är målet att öka barns och ungas välbefinnande och att förebygga utslagning genom att erbjuda avgiftsfri hobbyverksamhet i anslutning till skoldagen. Barnens bakgrund eller familjernas ekonomiska situation skall enligt modellen inte vara ett hinder för barn och unga att utöva en hobby som de gillar.

Trots dessa positiva, och låt oss säga ansvarstagande, steg framåt – i kombination med olika former av uppsökande ungdomsverksamhet och projekt för att nå minderåriga med olika bakgrund, ställer jag mig frågan: Är åtgärderna tillräckliga och vad sker då finansieringen eller projektet tar slut? Och vilket ansvar bär väletablerade föreningar samt helt (eller delvis) statligt finansierade organisationer som erbjuder verksamhet för unga? Hur kunde vi som jobbar inom konst- och musikutbildningsfältet bli ännu bättre – ja rentav föregångare på inkludering? Sett ur detta perspektiv får ansvarsaspekten en annan nyans som når bortom ett moraliserande eller ett ”måste”. Snarare blir drivkraften frihet.

Gränsöverskridande samarbetsformer och nya vyer

Det är just *socialt ansvar* som motiverar mig i min forskning om sociala innovationer inom musikutbildningen i Finland. Sociala innovationer kan förklaras som nya metoder som syftar till att möta samhällsliga behov på ett bättre sätt än de nuvarande lösningarna och därmed förbättra välfärden och välbefinnandet för både individer och samhället i stort (OECD).

Min studie fokuserar på en specifik social innovation i Finland, Floora-projektet, som initierades 2013 av en grupp musikpedagoger i huvudstadsregionen. Målet med Floora är att ge avgiftsfri och regelbunden instrumentundervisning för nya elevgrupper och skapa nya stigar in till den grundläggande konstundervisningen i musik, och därmed öka tillgänglighet och delaktighet. Detta gäller till exempel barn och unga med invandrabakgrund eller elever från socioekonomiskt utsatta familjer som av olika orsaker varit exkluderade. Sedan starten har ca 200 barn samt 70 musikpedagoger vid olika musikinstitut varit involverade, över hälften av eleverna har invandrabakgrund och pojkar är väl representerade.

Utmärkande för Floora är att verksamheten baserar sig på nya samarbetsformer mellan institutioner, i det här fallet bland annat barnskyddet, kommunernas social- och invandrartjänster samt skolkuratorer och grundskolor. Rekryteringen av barnen till Floora sker via dessa instanser och skiljer sig på så sätt från mer traditionella vägar in till den grundläggande konstundervisningen i musik som i huvudsak sker genom inträdesprov eller i anmälningsordning. Floora finansieras av både stat och privata fonder och administreras av en fristående förening.

Men frågan återstår, räcker nuvarande åtgärder? Trots en allt större medvetenhet såväl på institutionell nivå liksom på politisk nivå, och trots engagerade och kreativa pedagoger runtom i landet, förekommer det fortfarande strukturella mekanismer och attityder som kan hindra, eller i onödig grad fördröja, en fullvärdig inkludering. Floora är bara ett exempel som genom sin verksamhet åskådliggör en del av de exkluderande mekanismerna och som genom nya tillgänglighetsstrategier försöker motarbeta dessa.

Jämlikhet – ett nytt kvalitetskriterium?

Slutrapporten för det omfattande forskningsprojektet ArtsEqual (2015-2021), som leddes av Konstuniversitetet i Helsingfors, belyser detta i rapporten *Equality as the future path for the arts and arts education services* (Ilmola-Sheppard et al, 2021). ArtsEqual, har utforskat hur konst och musik som offentlig tjänst kan öka social jämlikhet och välbefinnande i framtiden. Det är hittills det största forskningsprojektet inom konst- och musikutbildningsområdet som genomförts i Finland och har resulterat i över 200 vetenskapliga publikationer och engagerat sex olika forskargrupper.

Rapporten tar upp mekanismer som hindrar jämlikt deltagande i konst- och musikfostran såsom distansering, exkludering och hierarkier:

Distansering hänvisar bland annat till idén om den speciella och ”upphöjda” konsten som genom sin höga konstnärliga kvalitet inte kan vara tillgänglig för alla.

Med *exkludering* menas situationer där personer med till exempel funktionsutmaningar, men också personer med annan kulturell bakgrund, inte passar in i det traditionella sättet att vara elev, och därmed inte ens får en chans att delta och osynliggörs därför i detta sammanhang.

Hierarkier hänger bland annat samman med makt och vem som till exempel bestämmer kriterierna för konstnärlig eller musikalisk ”kvalitet”.

Rapporten erbjuder även flera lösningsförslag för att sänka tröskeln för deltagande, allt från att förbättra transportmöjligheter till vikten av att varje sektor skulle reflektera över sina tidvis strikta gränser gällande skyldigheter och i stället tänka mer horisontellt och gränsöverskridande. Också olika framtidsscenarier presenteras som kan se väldigt olika ut beroende på vilka åtgärder som vidtas på politisk, institutionell och lokal nivå. Du kan läsa rapporten [här](#).

Skifta terräng

Avslutningsvis vill jag hänvisa till den nederländska utbildningsfilosofen Gert Biesta (2022) som hävdar att något fattas i den samtida debatten om fostran. Han menar att den är fixerad vid begrepp som ”lärande” och ”utveckling”. En mycket viktigare fråga, enligt Biesta, borde vara *vad* eleven kommer att *göra* med det hen har lärt sig då det *verkligen gäller*? I detta landskap räcker det inte med att främja inkludering av andra in i en viss förutbestämd form – förändringen måste vara *ömsesidig*. Han uppmanar därför till en drastisk omprioritering av pedagogiska och sociala värderingar som också skulle innebära att ”skifta terräng” – även på institutionell nivå.

Mot denna bakgrund, blir kanske frågan om inkludering och ansvar överflödig. I stället är det möjligt att benämna saken vid dess rätta namn: Att det i slutändan handlar om omtanke, medkänsla och ett genuint intresse att möta en annan individ och att som pedagog eller ledare stå emot eventuella yttre eller inre tryck som vill frånta eleven rätten till att hitta fram till den individ hen önskar vara. Eller, sett ur ett annat perspektiv och som jag hört många gånger från unga med annan kulturell

bakgrund: "Det behövs egentligen inte så mycket, bara någon vuxen som tror på dig – och fortsätter att tro på dig". Alltså det samma som gäller för alla barn och unga – ja för oss alla människor.

Referenser

Biesta, J.J.G. (2022) *World-Centred Education: A View for the Present*. London/New York: Routledge.

Finnish Government (2021) *National Child Strategy Committee report*. Helsinki: Publications of the Finnish Government 2021:9.

Ilmola-Sheppard, L., Rautiainen, P., Westerlund, H., Lehikoinen, K., Karttunen, S., Juntunen, M. & Anttila, E. (2021). *ArtsEqual: Tasa-arvo taiteen ja taidekasvatuksen palveluiden suuntana*. Taideyliopisto. [ArtsEqual report: The arts are pursued by the talented – Artsequal – Uniarts Sites](#)

Skribenten är producent för musikföreningen Komp! r.f. och doktorand vid forskarskolan MuTri, enheten för musikpedagogik, jazz och folkmusik vid Sibelius-Akademien / Konstuniversitetet. Hon har för närvarande ett doktorandstipendium från Svenska kulturfonden.

Hemsida: <https://hannabackerjohnsen.wixsite.com/researcher>

Text: Hanna Backer Johnsen

<https://web.archive.org/web/20231003114709/https://stiginastusisaan.com/2022/05/03/nya-vagar-for-inkludering-och-delaktighet-eller-konsten-att-skifta-terrang/>